

CASTELLS CATALANS

MONTSONÍS

Nom del castell: Montsonís
Data de construcció: segle XI
Municipi: La Foradada
Comarca: Noguera
Altitud: 360 m
Coordenades: E 336069.9, N 4639326.4 (ED50 UTM 31N). Longitud: 1° 1' 22.77"
Latitud: 41° 53' 13.29" (GPS)
Com arribar-hi: està situat dins del nucli habitat de Montsonís pertanyent al municipi de la Foradada, separat d'ell només en 1 Km. A la Foradada s'hi accedeix des de la carretera C-26 que va d'Artesa a Balaguer i en un trencall a la dreta situat entre els Km.45 i 46.

Hom creu que els castells de Montsonís i Foradada degueren ésser construïts per Arnau Mir de Tost, per tal de defensar les terres repoblades de la vall de Mig Segre, després dels convenis establerts amb els comtes de Barcelona i d'Urgell, arran de les conquestes de Cubells, Camarasa i Artesa.

De tota manera, llegim en un text escrit pel P. Sanahuja que l'al·ludit Arnau Mir, obrant conjuntament amb la seva muller Arsendis, el 4 d'abril de 1067 dóna a l'església de Sant Pere d'Àger, diversos castells, entre els quals el de Foradada, amb els seus termes; castells que declara haver pres als sarraïns.

Positiu és que el castell de Montsonís a darreries del segle XI pertanyia als vescomtes

d'Àger, descendents —com sabem— de l'intrèpid Arnau Mir de Tost, qui en el seu testament, de 1071, disposa del castell de Marcovau. L'any 1129, el vescomte Guerau Ponç de Cabrera donava a l'abat d'Àger (Arnau) els delmes i primícies i altres drets del castell de Montsonís. En el testament del mateix Guerau Ponç, el 1131, s'hi manifesta la dependència que Ferrer, fill del testador, havia de guardar respecte a l'abadia agerensa, per aquest castell de «Montcenis».

El nom Ferrer ens orienta, quan entrem en coneixement que Marquesa, filla de Ferrer i muller de Gombau de Ribelles, senescal del comte d'Urgell, el 17 de setembre del 1179 declarava posseir «Montcenis e Foradada».

Totes les fotografies són de Ricard Ballo.

Cert individu de nom Ramon de Foradada apareix com un dels repobladors de Rufeà, avui una partida rural de Lleida i que els anys que succeïren la conquesta de la capital lleidatana era un terme habitat per sarraïns. No dubtem pas que l'esmentat Ramon de Foradada procedia del sector que ara estudiem, puix que la seva família fou beneficiada el 19 de maig de 1199 per Gombau de Ribelles amb la carta de població, i, per altra banda, ens assabentem que el 8 de desembre de 1194, a Perpinyà, Gombau de Ribelles sol·licita del sobirà Alfons el Cast, la confirmació de la donació a Ponç de Cabrera del dret reservat en la donació que Ponç Ramon de Cabrera féu dels castells d'Artesa, Montsonís, Foradada i Montclar. Gombau de Ribelles era un home propi del comte d'Urgell.

Bo i prevenint alguna possible confusió del castell de Montsonís amb el, molt més important, de Montsoriu (comarca de la Selva), ambdós pertanyents a la família dels Cabrera, prenem nota que «Montesorio», per algun historiador identificat, potser indegu-

dament, amb Montsonís, el desembre de 1278 constituí motiu del jurament de fidelitat que el comte d'Urgell Ermengol X expressa al rei; Pere el Gran li infeudava llavors —després d'aspres controvèrsies, que no estaven pas acabades del tot— aquest castell. Temem que en ocasions pugui haver-hi equivocació documental, d'aquest castell respecte al de Montassor o Montessor i, fins i tot, respecte al molt més important de Montsó (tal volta llatinitzat «Monsonis»).

Arnau de Montsonís va ésser nomenat el 1330 governador del comtat d'Urgell.

Foradada —el topònim respon al buit de roca que hi ha tocant al caseriu— va entrar en el joc polític de la reina Elionor, segona esposa del rei Alfons el Benigne, i així queda integrada la localitat en l'espínós Marquesat de Camarasa, atorgat a l'infant Ferran.

Rectors de Santa Maria de Montsonís o «Santa Maria de Montçonís de l'abadiat d'Àger», ho foren, els anys 1377 i 1381, Pere Arnau i Francesc Bartomeu, respectivament.

A Bernat de Montsonís, personatge que vivia a finals del segle XIV, el sabem alliberat —ignorem si abans l'havia fet presoner ell mateix— pel comte de Foix durant la incursió que aquest realitzà, amb aire bel·licós, pel comtat d'Urgell, a la mort del rei Joan I.

En aqueixa època, Montsonís i Foradada, junts, sumaven uns 29 focs.

L'any 1512, senyor del castell de Montsonís i Foradada apareix ésser-ho el *magnífic* Francesc de Ponts; un donzell homònim, menor de dies, estava aleshores al servei de l'*egregi senyor* Lluís de Cardana. Conjecturem que el mateix donzell era anomenat, també, Francesc de Montsonís, puix que el 26 de maig de 1515 la duquesa de Cardona (Aldonça Anríquez) lliurà un certificat «a vos magnífich i bé amat criad nostre Francesch de Monsonís que de tot lo que fins a la present jornada per nos haveu regit, governat i administrat nos *tenim de vos per contenta*».

L'agost de 1589, el senyor de Montsonís, Francesc de Gilabert, combatia contra el batlle d'Alòs, bandoler nyerro.

El *Diccionario ... Madoz* (XI; Madrid, 1848), en referir-se al lloc de Montsonís, el diu «situado en la falda oriental del monte denominado de Monsonís, no lejos de la margen izq. del río Segre. ...Forman la població 30 casas en dos calles, con una pequeña plazuela; la iglesia parroquial (Na.Sa. de la Asunción), tiene por anejos la igl. de Foradada y el caserío del valle de Xil s (= Valldeixils). ...Fuera del

pueblo, hacia el O., se encuentra el cementerio bien situado. ...En la parte oriental á distancia de como 1/4 de hora, existe una torre medio destruida con el nombre de Torre de San Feliu, en cuyo parage se ven ruinas y vestigios de varios edificios, que indican haber habido allí alguna población; al pie de dicha torre, que data del tiempo de los moros, se observa aún una parte de capilla ó mezquita, construida en igual época que la torre. También hay una ermita con su torre en el sitio más elevado del monte, que antiguamente era la iglesia parroquial dedicada a San Urbano, pero en el día inservible».

El *Diccionari nomenclàtor de pobles i poblats de Catalunya* (2.a ed.; Barcelona, 1964), situa Montsonís a 407 metres d'altitud, en un turó a l'esquerra del riu Segre, i hi assenyala castell «del baró de l'Albi». Aquesta propietat podem remuntar-la en observar que també a Rubió conjecturem la mateixa traça possessòria.

Ni a Foradada ni a Marcovau no romanen restes visibles dels respectius castells, encara que puguem copsar en ambdós indrets —en especial a Marcovau— un cert aire de pretèrits temps.

Nota: escrit extret del Volum VI dels *Castells Catalans* publicat per l'editor Rafael Dalmau l'any 1979.

Jordi Gironès i Vilardebò
novembre de 2010

